

SLOVO ÚVODEM

Vážení čtenáři,

po 14 letech přibyl na mapě chráněných krajinných oblastí další subjekt. Od roku 1991, kdy byla vyhlášena zatím poslední velkoplošná chráněná území tohoto druhu (Broumovsko, Poodří a Železné hory), nedošlo k rozšíření sítě CHKO. A to i přesto, že toto rozšíření bylo deklarováno ve všech vládních či programových prohlášeních rozhodujících politických stran. Mezi horké kandidáty na vyhlášení patřily zejména Novohradské hory či Střední Poohří, nakonec trochu překvapivě došlo právě na Český les, malebné a málo známé pohraniční pohoří v západních Čechách.

Osud Českého lesa a Podýjí je tak trochu podobný, a to i přes značnou vzdálenost mezi Domažlicemi a Znojmem. Území na bývalé československo – západoněmecké hranici leželo z velké části v pohraničním pásmu, které zasahovalo několik kilometrů od státní hranice směrem do vnitrozemí. Existence tohoto pásma znamenala zánik mnoha vesnic a celkový hospodářský útlum regionu, na druhé straně však šanci pro zachování poměrně nedotčené přírody. Přesnější informace o přírodních hodnotách však nebyly k dispozici, laická i odborná veřejnost se do odlehlých partií Českého lesa stejně jako do Podýjí dostala až po srolování „železné opony“ v létě roku 1990.

Proč došlo tedy k vyhlášení právě Českého lesa jako chráněné krajinné oblasti? Navíc v období, kdy z mnoha stran slyšíme často, že už té chráněné přírody tady máme dost a víc si jí nemůžeme dovolit? Snad právě proto, že myšlenka ochrany hodnot tohoto krásného koutu západních Čech nebyla pouze výmyslem ochránářů, ale našla významnou podporu místní samosprávy a podnikatelské sféry. Nezbyvá než trochu závidět a popřát novému území šťastný rozjezd.

Jan Kos
redakce Podýjského listí

Památné stromy v Podýjí

Specifickým fenoménem přírody jsou stromy a dřeviny vůbec. Se společenstvy dřevin – lesy – byl od nejstarších historických dob spjat život dalších živých tvorů včetně člověka. S rozvojem civilizace musely původní hluboké hvozdové ustoupit zemědělským kulturám a výstavbě lidských sídel. Ale i přesto v člověku zůstal, kde si v hloubi každého z nás, jakýsi osobní vztah ke stromům. Přiznejme si, koho z nás nechá chladným procházka vonícím borovým lesem, kdo si rád neosahá vrásčitou kůru letitého velikána uprostřed pralesa? Věříme, a bylo to i vědecky prokázáno, že s stromy vyzařují pozitivní energii, a proto je, zvláště ty vzrostlé, objímáme, usedáme do jejich chladivého stínu a dýcháme stromové vůně. Strom rostoucí osaměle v polích dlouhá léta v nás vzbuzuje obdiv, kolik krušných zim, zuřivých bouří a dalších pohrom musel tento prastarý kmet přestát! Stromy žijí zcela vlastní svět, poklidným a rozvázným tempem, jako by snad úspěšný svět lidí kolem ani neexistoval...

V každém kraji se najdou stromy, které něčím, ať již úctyhodným stářím, mimořádnými rozměry, tvarem kmene či koruny, nebo třeba příslušností k vzácnému druhu, vynikají nad ostatní a přitahují tak pozornost člověka. Nezřídka jsou s těmito jedinci spojeny historické události, lidové zkazky i reálné příběhy, které hodnotu a oblibu takových stromů ještě zvyšují. Ochrana přírody takové stromy eviduje a vyhledává jako památné stromy (zvláštní kategorie ochrany přírody).

V rámci okresu Znojmo bylo dosud (do r. 2004) vyhlášeno 25 památných stromů, přičemž na území NP Podýjí není zatím vyhlášen ani jediný. Tento počet je ve srovnání s okolními okresy velmi nízký. Podobný stav je rovněž v okrese Břeclav, zatímco v ostatních pěti okresech Jihomoravského kraje dosahují počty vyhlášených památných stromů stovek jedinců (nejvíce 364 stromů v okrese Blansko).

Přítom ale vhodných adeptů je na Znojemsku poměrně dostatek, i když počet vzrostlých stromů je v místní převážně zemědělské krajině logicky nižší než třeba v lesnatých regionech. V letošním roce probíhá shromažďování informací o zajímavých dřevinách NP Podýjí. Dřeviny jsou v terénu určeny (o jaký druh se jedná, změřeny (zejména obvod kmene, výška se odhaduje) a na závěr je zhodnocen zdravotní stav z hlediska perspektivy do budoucna. Poloha každého jedince je přesně určena zeměpisnými souřadnicemi (pomocí GPS) a poté je zapsána do počítače, včetně podrobných údajů o dřevině.

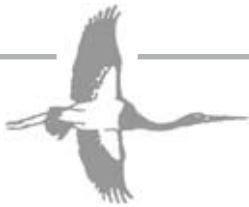
(dokončení na straně 2)

Solitérní zeleň v nivě řeky Dyje

Obsah:

Slovo úvodem ...	1	Netopýří noc - pošesté v Podýjí	4-5
Památné stromy v Podýjí	1-2	Za tajemstvím letních nocí	6
Tajemná pakudlanka	2	Chráněná krajinná oblast Český les	7-8
Opomíjené ovoce našich babiček	3	Konference v Národním parku Thayatal	8
		Připravili jsme pro vás	8

Památné stromy v Podyjí

(pokračování ze strany 1)

Výsledkem této činnosti bude mapka s vyznačením výskytu všech zajímavých dřevin a jednoduchá databáze s informacemi ke každému jedinci.

Až dosud bylo v NP Podyjí nalezeno asi 30 adeptů na památné stromy. Mapování ale ještě není zdaleka u konce; předpokládáme, že celkový počet vzrostlých, či jinak zajímavých stromů se může blížit stovce. Neznamená to ale, že by všechny tyto stromy musely být vyhlášeny jako památné.

Ze všech nalezených jedinců se provede pečlivý výběr těch nejvhodnějších. Přitom by byla mylná představa, že památný strom musí být nutně letitý velikán. Důvodem k vyhlášení může být i významné estetické působení v krajině, dendrologická hodnota (regionálně vzácné dřeviny), vztah k historické události (výsadby k různým výročím, příležitostem, odpočívadla vojevůdců, úkryt loupežníků apod.), ekologická (např. hostí-li strom další vzácné organismy) nebo kulturní hodnota (stromy jako součásti kulturních památek). V neposlední řadě se posuzuje zdravotní stav, neboť by nemělo smysl vyhlášovat stromy, jejichž budoucí perspektiva je očividně nejistá.

Návrh na vyhlášení ochrany v kategorii památný strom může podat každý občan ČR (nebo i právnická osoba) příslušným orgánům ochrany přírody (na území Národního parku Podyjí je to Správa NP Podyjí, na Znojemsku pak Městský úřad Znojmo). Orgán ochrany přírody poté oznámí záměr vyhlásit dřevinu za památný strom ve správním řízení (účastníky řízení jsou majitel pozemku, katastrálně příslušný orgán státní správy a popř. občanská sdružení). K vlastnímu vyhlášení dojde na základě rozhodnutí orgánu. Vyhlášený památný strom/skupina/alej je chráněn ve všech svých stádiích (i odumřelý pahýl kmene podléhá ochraně!); každému stromu náleží ochranné pásmo – zpravidla ve tvaru kruhu o poloměru desetinásobku průměru kmene. Ochranu může zrušit jen orgán, který strom vyhlásil, a to opět formou rozhodnutí.

Vyhlášené památné stromy se evidují v ústředním seznamu ochrany přírody v Praze, kde jsou podrobné údaje o dřevinách (název objektu, lokalizace, rozměry, stav, důvod ochrany a řada dalších) zpracovány do databáze. Evidence je veřejně přístupná, např. na <http://www.nature.cz/> pod heslem Ústřední seznam ochrany přírody.

Víte-li ve svém okolí o zajímavém stromu, který by dle vás zasluhoval ochranu, můžete

se obrátit na příslušný orgán ochrany přírody s návrhem na vyhlášení vašeho oblíbence za památný strom; na území NP Podyjí a jeho ochranného pásma je to Správa NP Podyjí.

- rs -

Mezi Lukovem a Podmolím

Tajemná pakudlanka

V Národním parku Podyjí můžeme najít díky jeho poloze a značné zachovalosti přírodního prostředí řadu velmi vzácných druhů rostlin a živočichů. Jedním z takových druhů je například pakudlanka jižní, pozoruhodný zástupce řádu síťokřídých. Jak už její české jméno napovídá, podobá se v něčem zná-

mé obyvatelce stepních trávníků a vřesovišť, kudlance nábožné. Jejich podobnost spočívá ve stavbě a funkci předního páru nohou, které jsou u pakudlanky rovněž přizpůsobeny rychlému uchvacování kořisti, kterou tvoří drobný hmyz. Ten pakudlanka loví převážně na křovinách a nižších stromech na jižně

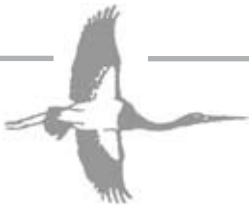
exponovaných okrajích lesních porostů nebo na stromech a keřích rozptýlených na vřesovištích. Tím však veškerá podobnost s kudlankou končí. Pakudlanka je totiž mnohem menší, její velikost se pohybuje jen okolo 2 cm a má dva páry průhledných blanitých křídel s bohatou žilnatinou. Značná rozdílnost je také ve vývoji obou druhů. Zatímco malá kudlanka se po vylíhnutí z vajíčka již podobá dospělcům a po každém svlékání roste, vývoj pakudlanek je o něco složitější. Samičky pakudlanek kladou vajíčka přilepená na dlouhých stopkách na listy nebo větvičky. Larva, která se z vajíčka vylíhne ještě na podzim, se dospělci vůbec nepodobá. Po přezimování někde ve štěrbině kůry je jejím jediným úkolem vyhledat samičku pavouka slíďáka s kokonem vajíček, do kterého pronikne, a další vývoj probíhá uvnitř tohoto kokonu, kde se larva živí mláděty slíďáka, a kde také dojde k jejímu zakuklení. Kokon pak opouští čerstvě vylíhlá pakudlanka v druhé polovině léta.

S dospělými pakudlankami se můžete setkat hlavně ve východní části NP, kde žije zejména na vřesovištích a lesostepních lokalitách v okolí Hnanic. Přestože je zde poměrně početná, je setkání s ní vzácné, protože se jedná o hmyz velmi nenápadný. V ČR žijí pakudlanky pouze v teplých oblastech jižní a jihovýchodní Moravy.

- vk -

Dospělec pakudlanky jižní

Opomíjené ovoce našich babiček

Možná jste se někdy při procházce okolím Znojma setkali se starými ovocnými stromy, které vás upoutali nejen svým habitem, ale i svými plody. Ochutnali jste je a překvapivě se nejednalo o trpké či jinak nedobré ovoce, ale naopak: Jejich chuť byla lahodná. A v tom vás napadlo: „Aha, tak takhle možná chutnalo ono jablko, či ona třešinka místním pamětníkům. Možná právě taková odrůda ovoce byla kdysi tou vyhledávanou a oblíbenou mezi zdejšími obyvateli.“ Právě takové ovocné stromy mohou mít pro nás, konzumenty ovoce, obrovskou cenu. Bývají využívány jako zdroj potřebných vlastností ovocných stromků při šlechtění odrůd nových. Takové staré odrůdy, často krajového, nebo původně dokonce rodinného charakteru, jsou tedy velice cenné. Je třeba vést jejich evidenci a zejména spolupracovat s majiteli pozemků, ovocnáři a znalci těchto dřevin, s ovocnářskými a šlechtitelskými stanicemi apod.

Z předchozích řádků je pochopitelné, že se touto problematikou zabývají také národní parky a chráněné krajinné oblasti. I Správa Národního parku Podyjí pracuje na zachování cenných krajových odrůd ovoce pro další generace. Nejen na území NP Podyjí, ale i v širokém okolí se proto snaží o evidenci a ochranu těchto dřevin. Najdeme zde celou řadu starých sadů, vinic, alejí a výsadeb u rodinných domků, kde byly již v minulosti prováděny odborné výzkumy a vytypováni nejvýznamější jedinci. Ty je třeba sčítat, odebrat z nich rouby a ze získaného materiálu vypěstovat stromky nové, jenž budou vysazeny v rámci založení genofondové zahrady ovocných dřevin.

V NP Podyjí se zejména na výslunných teplých jižních svazích daří i teplomilným druhům ovoce a převážně v minulosti bylo těchto vlastností využíváno. Proto zde najdeme celou řadu opuštěných výsadeb ovocných dřevin. Například na lokalitě Hradištské terasy najdeme i mišpule, oskeruše a fíkovník.

Některé dříve se vyskytující odrůdy jsou již dnes velmi pravděpodobně zaniklé. Příkladem může být odrůda třešně Plavčická kaštančka (synonymum Znojemská kaštančka), která byla na Znojemsku pěstována v minulém století. V současnosti se nedaří tuto odrůdu objevit. Pokud by byla přece jen nalezena, jednalo by se v tomto případě o raritu celostátního významu.

Proto hledá Správa NP Podyjí kontakty na osoby, které ještě dnes o takových odrůdách vědí, či o ně dokonce pečují. Měli bychom si uvědomit, že staré ovocné stromy jsou pro nás jedinečným bohat-

stvím, které nenávratně mizí. Mohou významně zpestřit náš jídelníček, krajinu i naši představu o ovoci našich babiček.

Jak můžete pomoci?

Znáte-li ze svého okolí staré ovocné stromy nebo máte kontakt na někoho, kdo by o nich věděl, poskytněte nám prosím následující informace:

- Kde se strom nachází (obec, ulice, č.p., zahrada u č.p., u cesty kam apod.)
- Druh stromu (jablono, hrušeň, třešně, meruňka apod.)
- Přibližné stáří stromu
- Kontakt na Vás (adresa, tel., mail aj.)
- Kontakt na další domnělou osobu, která poskytne výše uvedené údaje

Případně můžete uvést i další informace:

- Majitel stromu
- Zdravotní stav stromu
- Odrůda či lidový název
- Doba sklizně (měsíc)
- Kvalita plodů
- trvanlivost plodů
- nejvhodnější způsob využití plodů

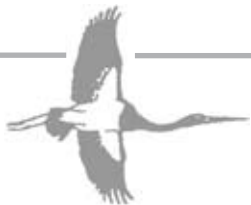
Jeřáb oskeruše (*Sorbus domestica*)

Vaše údaje posílejte na adresu:

Zdeněk Musil
Správa Národního parku Podyjí
Na Vyhliďce 5
669 01 ZNOJMO
tel.: +420 515 282 245
e-mail: musil@nppodyji.cz

V minulosti snad nejpěstovanější odrůda třešně „Napoleonova“

Netopýří noc – pošesté v Podyjí

Je začátek listopadu a pomalu končí již 7. ročník exkurzí a vycházek pro veřejnost do přírody, organizovaných Správou Národního parku Podyjí. Závěrem budou mít možnost ještě jednou, a to na Silvestra, se vydat do Podyjí pod „odborným dohledem“. Je tedy čas na pomalé bilancování.

Stejně jako v minulých šesti letech i letos byla bezkonkurenčně nejnavštěvovanější vycházkou tzv. Evropská netopýří noc, letos uskutečněná v sobotu 27. srpna na Státním zámku v Uherčicích. S nápadem přiblížit život těchto zajímavých nočních savců veřejnosti přišel na začátku roku 2000 **zoolog Jihomoravského muzea ve Znojmě Antonín Reiter**, pod jehož odborným dohledem se všech 6 ročníků uskutečnilo. Právě jeho jsme se zeptali na několik otázek:

Jak jste přišel na nápad pořádání Evropské netopýří noci?

Nápad představovat netopýry veřejnosti v době jejich aktivity a pokud možno i v přírodním prostředí se zrodil v polském „Centru chiropterologických informací“ v Krakově (chiroptera = netopýří, chiropterologie = věda o netopýřech). Poprvé zde uskutečnili „Mezinárodní netopýří noc (International Bat Night)“ 21. září 1995. O akci referovali na 6. evropském kongresu o výzkumu netopýřů v Holandsku v roce 1996 a vyzvali přítomné odborníky k organizaci podobných nocí v dalších evropských státech. Prvotním cílem bylo

právě zapojení chiropterologů, tedy odborníků zkoumajících netopýry, do jejich aktivní ochrany. Zmíněného kongresu jsem se také účastnil a rozhodl se připojit k aktivitám propagujícím netopýry. Proto jsem už v roce 1997 vytvořil drobnou „informační kampaň“ u příležitosti netopýří noci ve vývěskách Správy NP Podyjí v obcích ochranného pásma. Zároveň byla roku 1997 poprvé organizována také „Evropská noc pro netopýry (European Bat Night)“, kterou poslední víkend v srpnu slaví země, které přistoupily k Dohodě o ochraně populací evropských netopýřů (Agreement on the Conservation of Populations of European bats – EUROBATS). Česká republika přistoupila k této mezinárodní dohodě už v roce 1994 a proto jsme nadále naše akce propagující netopýry vztahovali právě k Evropské netopýří noci (ENN).

V roce 1999, kdy začala Správa NP organizovat vycházky pro veřejnost, jsem jednu z podzimních exkurzí věnoval významné lokalitě výskytu netopýřů – Ledovým slujím u Vranova nad Dyjí. Exkurze probíhala ve dne a mimo jiné jsem při ní účastníkům ukázal živého netopýra ušatého, kterého jsem pak vypustil do vchodu jedné z podzemních prostor. Nadšená reakce návštěvníků akce mě příjemně překvapila a tak jsem se odhodlal k dalšímu kroku – k uspořádání první noční exkurze v roce 2000.

Na kolika místech naší republiky probíhají obdobné akce? Je myšlenka ochrany netopýřů populární i v dalších zemích Evropy?

V České republice je asi 20 míst či oblastí, kde Evropská noc pro netopýry bývá organizována. Vzhledem k náročnosti akce se

Netopýr velký (*Myotis myotis*)

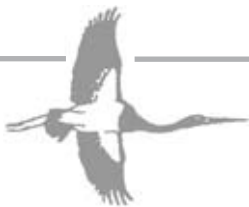
ale nedaří ji každoročně zopakovat všude. K významným a pravidelně opakovaným patří např. ENN v Liberci, v Chýnově u Tábora, v Moravském krasu a nám nejbližší v lomu na Turoldu v Mikulově. V rámci Evropy patříme určitě k těm aktivnějším propagátorům ochrany netopýřů, i když fakticky jsme dosud svému závazku – ochraně všech (evropských) druhů netopýřů na našem území nedostáli a mezi zvláště chráněné živočišné druhy patří u nás pouze něco přes polovinu druhů netopýřů. Z 29 zemí dohody EUROBATS se mi podařilo najít nějaké zprávy o organizaci ENN u 15 států, mezi aktivní patří Velká Británie, Německo, Francie, Belgie, Švýcarsko, ale třeba i Slovensko, Bulharsko, Slovinsko a Malta. Podrobněji se zájemci mohou o organizaci ENN v Česku dozvědět na internetové stránce www.ceson.org, v evropském měřítku pak na www.eurobats.org.

Když říkáte, že organizačně je netopýří noc náročná, kdo všechno se na její přípravě podílí v Podyjí?

Odborně v celé České republice garantuje tuto akci Česká společnost pro ochranu netopýřů. V Podyjí se z jejich členů kromě mě na organizaci ENN pravidelně podílí doc. RNDr. Vladimír Hanák a Mgr. Josef Hotový, oba původně z Přírodovědecké fakulty UK v Praze. Za těch šest let se zde ale vystřídal ještě dalších sedm odborníků z několika institucí včetně jednoho kolegy ze Slovenska. Vlastní organizační zajištění (výběr místa, scénář akce, informování veřejnosti, průvodci skupin apod.) leží nejvíce na Správě NP Podyjí, pravidelně se podílí i Jihomoravské muzeum ve Znojmě a pokud je akce vázána na historické objek-

Ukázka živých netopýřů v podání Vladimíra Hanáka (Evropská netopýří noc na Devíti mlýnech 2001)

Kolonie netopýrů brvitých na zámku v Jevišovicích

ty, tak i jejich správci – např. v letošním roce Národní památkový ústav, územní pracoviště v Brně.

Je Podyjí nějakým způsobem pro netopýry zajímavé a nebo jsou to zvířata, která žijí úplně všude?

Obojí je pravda. Netopýři žijí u nás opravdu téměř všude. Obývají hory i nížiny, lesnaté a rybníčné oblasti, ale početní jsou i ve vesnicích a městech. Snad jen rozsáhlé odlesněné plochy orné půdy nejsou pro netopýry příliš lákavé. Území Národního parku Podyjí je zvláště významné především pro ty druhy netopýrů, které jsou vázány na rozsáhlejší přirozené lesy. Právě tyto druhy jsou na většině území České republiky vzácné a navíc často i málo prozkoumané. Kdybych měl zmínit aspoň druhy řazené k evropsky významným, tak jsou to netopýr velkouchý a netopýr černý. Zcela zvláštní lokalitou jsou pak Ledové sluje, které díky celému komplexu faktorů představují nadregionálně významné místo pro netopýří populace zejména v období jarních a podzimních přeletů.

V minulých šesti letech jste život netopýrů představil na nejrůznějších lokalitách (namátkou Devět mlýnů, Cornštejn, hraniční lávka u Hardeggu). Proč?

Stejně jako celý projekt exkurzí pro veřejnost, který organizuje Správa NP Podyjí, tak i ENN pořádané v jeho rámci mají za cíl nejen vzdělávat a vychovávat veřejnost, ale také zprostředkovat zájemcům neobvyklý zážitek a tím je citově sblížit s přírodou a v daném případě i s netopýry. Proto jsme se od začátku rozhodli, že nechceme opakovat akci s jedním scénářem na stabilní lokalitě. Sice by to bylo organizačně jednodušší, ale ztratila by se úžasná možnost ukázat pestrost a zvláštní krásu noční krajiny na různých místech našeho regionu. Další podstatnou věcí, na kterou chceme upozornit střídáním lokalit, je právě to, že netopýři se v krajině pohybují i na velké vzdálenosti a využívají v ní různé zdroje, které zasluhují naši pozornost a případnou ochranu. Nejde tedy jen o zimní či letní úkryty na lidských stavbách, reprezentovaných třeba letošními Uherčicemi. Neměně

významná jsou pro netopýry loviště (např. rybník navštívený loni u Čížova) či lesní celky, které jsme procházeli v roce 2000 v okolí Nového Hrádku a kde netopýři nacházejí jak loviště, tak pro řadu druhů nezbytné úkryty v dutinách stromů.

Letos museli zájemci o netopýry jet až do Uherčic. Zvláště pro lidi ze Znojma to znamenalo tam a zpět více jak 80 kilometrů. Přesto přijelo téměř 100 lidí. Překvapil vás tento zájem?

Zájem laiků o netopýry mě vždycky velmi potěší, ale nemohu říct, že by mě překvapoval. Nakonec v mnoha mytologiích zaujímají netopýři významné místo a je celkem jasné, že prostě lidem lhostejní nejsou (i když intuitivní vztah lidí k netopýrům obvykle není kladný). Faktem je, že Uherčice jsou od Znojma dost vzdálené a že jsem měl určité obavy, že se sem nedostane každý, kdo by chtěl. Na druhou stranu mě potěšila účast místních mladých lidí, kteří by se zas obtížně dostávali do jiných míst. A nakonec samotná vzdálenost nehraje v současné „automobilizované“ době zas tak velkou roli – prakticky na každé podyjské netopýří noci jsem se setkal s někým, kdo sem cíleně jel i z velké vzdálenosti (třeba z Karviné nebo z Havlíčkova Brodu). Místo pro příští ročník ENN nemám ještě definitivně vybrané, ale předpokládám, že se zase ke Znojmu výrazně přiblížíme.

Co je zapotřebí udělat, abychom tyto zajímavé živočichy mohli vidět v přírodě i nadále?

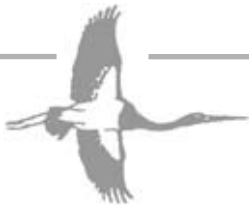
Na tuto otázku je možné nahlížet z mnoha úhlů. Dalo by se třeba říct, že hlavně je potřeba do

večerní a noční přírody občas vyrazit a nenechat se omezovat zaběhnutými stereotypy – pak se s netopýry potkáte zcela určitě. Taktó ale asi nebyla otázka myšlena. Pokud jde o to, jak netopýrům pomoci (nebo neškodit) z pohledu běžného člověka, pak je dobře si uvědomit některé důležité věci. Předně netopýři jsou živočichové dlouhověcí a ve svých zvycích velmi konzervativní. Z toho vyplývá, že jakékoli změny, byť i zdánlivě nepatrné nebo dobře míněné, v místech, která netopýři pravidelně využívají, můžou pro ně znamenat problém. Lidé se s netopýry nejčastěji setkávají na nebo v lidských stavbách, kde mají netopýři svoje úkryty. Některé druhy jsou u nás v létě dokonce výhradně vázány na úkryty ve stavbách. Je pro ně tedy nesmírně důležité, aby existující úkryty nebyly ničeny nebo omezovány. Přitom samozřejmě nejde o to např. na půdě osídlené netopýry na nic nesažit a nechat ji chátrat a spadnout. To lidem uškodí a netopýrům nepomůže. Jde spíše o to, aby opravy a jiné nutné zásahy byly prováděny v době, kdy to netopýrům příliš nevádí, a technologiemi, které jim co nejméně škodí. Existují i možnosti aktivního přístupu k ochraně netopýrů, např. vyvěšování speciálních budek a podobně. Abych se tu rozepisoval o konkrétních termínech, metodách a postupech asi není únosné a proto bych případně zájemce o tuto problematiku odkázal třeba na internetové stránky Agentury ochrany přírody a krajiny (www.nature.cz), kde jsou v sekci „Druhá ochrana“ ke stažení odborné příručky k ochraně netopýrů. Další možností, jak získat informace a třeba se i zapojit do některých aktivit směřujících k poznání a ochraně netopýrů, je obrátit se na Českou společnost pro ochranu netopýrů (ČESON), která je nevládní organizací soustřeďující občany s těmito zájmy (www.ceson.org) a konzultaci k jednotlivým konkrétním problémům a dotazům mohu samozřejmě poskytnout osobně v Jihočeském muzeu ve Znojme.

Děkuji za rozhovor a těším se na další společné setkání s netopýry v roce 2006! -kk-

První netopýří noci v roce 2000 předcházela odborná přednáška v Kulturním domě v Lukově

Za tajemstvím letních nocí

Taková tropická letní noc, kterých jsme v letošním létě zažili na Znojemsku několik, přímo láká k nějakému, alespoň menšímu, dobrodružství. Tím se může stát třeba výprava za poznáním tajemných a lidskému oku jinak zcela skrytých nočních tvorů z říše hmyzu. K tomu nám bude stačit třeba jen rozsvítit světlo na dvorku nebo se jít projít k posledním pouličním lampám za městem. Jejich světlo totiž láká spoustu nočních motýlů, brouků a jiných drobných živáčků, kteří, jakoby opojeni, za teplých letních nocí naletují na světla a posedávají pak v jejich blízkosti.

Mezi ty nejnápadnější patří můry, které si svou barevností a podivnými tvary nikterak nezadají s denními motýly. Najdeme mezi nimi opravdové obry s rozpětím křídel přesahujícím i 10 cm, ale i zcela drobné a nenápadné druhy. Mezi ty největší patří lišaji, elegantní a často pestře zbarvení, letem připomínající tropické kolibříky. Některé druhy navštěvují brzy po soumraku různé balkónové květiny, ze kterých pomocí dlouhého sosačky sají nektar. Jejich nevšední krása však naplno vynikne až když se omámeni září světla usadí na zdi domu a dovolí tak pozorovateli nerušeně sledovat jejich pestré barvy, které jakoby do temné noci ani nepatřily. Krásným a poměrně běžným letním druhem je také přástevník medvědí, jehož přední křídla jsou kakaově hnědá s bílými, nepravidelně rozmístěnými pásky, zadní křídla jsou červenooranžová s velkými černomodrými oky. Při troše štěstí můžete koncem srpna najít i z poezie známou tužkonosku modrou. Ta rovněž patří mezi velké druhy, zbarvená je však poměrně nenápadně šedě, jen na zadních křídlech je ozdobena širokým blankytně modrým pruhem.

K mnohem méně nápadným tvorům patří zástupci brouků, kteří na rozdíl od můr nezůstávají nehnutě sedět pod světlem, ale snaží se co nejrychleji po usnutí schovat někam do stínu. Pokud se vám přece podaří některého z nich pozorovat, bude to nejspíš nějaký střevlík ze zahrady či nedalekého pole. Často světlo lamp přiláká také vodní brouky potápníky a vodomily, kteří během noci vyhledávají nové vodní plochy, které by mohli osídlit. Proto není velkou záhadou, když na chodníku uprostřed Znojma najdete ráno v prachu zoufalého vodomila velkého, který tu noc nedoletěl k vodě, ale byl zlákan nočním svitem města. Od vody přilétají ke světlům také nejrůznější chrostíci, jepice nebo pošvatky, jejichž larvy žijí pod vodní hladinou. Pozorný pozorovatel může pod lampou najít třeba tajemného zpěváka letních večerů krtonožku obecnou, která je nápadná hlavně svými předními končetinami, připomínajícími, jak už její jméno napovídá, hrabavé tlapky krtka. Z dalších tvorů lákaných světlem jsou nápadné tiplice, velcí zástupci řádu dvoukřídých, jejichž larvy se živí většinou mrtvým dřevem. Dospělci připomínají poněkud přerostlé komáry.

Pokud se vám tedy příští léto některý večer nebude chtít sledovat záři televizní obrazovky, vezměte baterku a vyrazte do noci na cestu za poznáním nočních tvorů, věřím, že nebudete zklamáni. -vk-

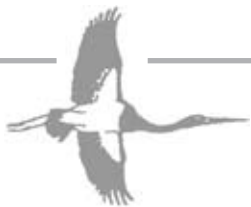
Lišaj šeríkový patří mezi naše největší druhy motýlů.

Při podráždění ukáže přástevník medvědí varovně zbarvená zadní křídla, která mají útočnicka zastrašit.

Bez pohnutí sedící hřbetozubec dvouzubý připomíná spíše uschlý list než motýla.

Chráněná krajinná oblast Český les

V naší pravidelné rubrice, ve které představujeme chráněné krajinné oblasti České republiky, uděláme nyní netradiční krok. Jednotlivé chráněné oblasti jsme dosud představovali v abecedním pořádku, nyní jsme se ocitli již za polovinou a na řadě měly být Orlické hory. Nechme však abecedu stranou a Orlickým horám slibme, že se na ně dostane příště. Věnujme pozornost Českému lesu, nové chráněné krajinné oblasti, o které byla řeč již v úvodníku tohoto čísla.

Během letošních rekordně horkých letních dnů na přelomu července a srpna asi každý z nás zaregistroval policejní manévry v souvislosti s „povolenou nepovolenou technopárty“ nedaleko Mlýnce na Tachovsku. Uprostřed okurkové sezóny byly noviny náhle plné informací na jedné straně o strachu obyvatel před divnými lidmi poslouchajícími divnou hudbu a na straně druhé o bezdůvodném policejním násilí namířeném proti bavící se mládeži. Nikde v novinách (možná s výjimkou regionálních periodik) nebyla zmínka o tom, že právě s účinností od 1. srpna se vyhláší ve stejném regionu nová chráněná krajinná oblast. Ať už organizátoři Czech Techu 2005 „udělali neudělali“ v rámci „ohlašovacího neohlašovacího“ procesu jakékoliv chyby, jedno nade vši pochybnost udělali dobře. Pro své setkání si naplánovali místo sice nedaleko, ale přece jen mimo

novou chráněnou krajinnou oblast. Argumenty o rušení chráněných živočichů či o devastaci cenných partií CHKO (o které veřejnost neměla ani tušení) by se totiž činitelům, kteří kottavě obhajovali policejní zásah vedle rozvadovské dálnice, asi náramně hodily.

Kde vlastně naši nejmladší chráněnou krajinnou oblast hledat? Pro ty, co jsou již déle ze školy, stojí za to připomenout, že Český les je pohoří na hranici České republiky a Spolkové republiky Německo a je jakýmsi pokračováním Šumavy směrem k severozápadu. Na jihovýchodě je ohraničen Všerubskou brázdou, na severozápadě více jak 100 km vzdušnou čarou odsud pak Chebskou pánví. Jedná se o zalesněné malebné pohoří, jehož nejvyšší hora Čerchov nedaleko Domažlic dosahuje nadmořské výšky 1042 m.

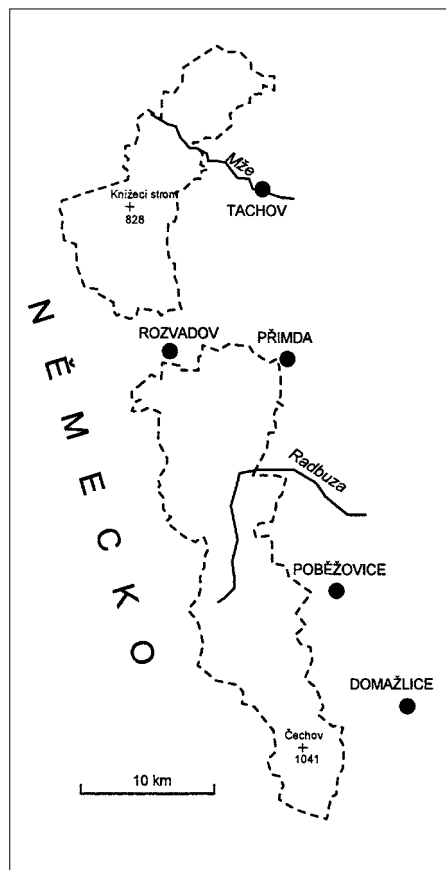
Území Českého lesa bylo do 2.světové války osídleno zejména německy mluvícím obyvatelstvem. Poválečné uspořádání Evropy vedlo v první fázi k vylidnění rozsáhlých partií pohoří, zániku mnoha vesnic a ke zřízení hraničního pásma, místy až 10 km širokého. Vedle Šumavy a Novohradských hor se stal právě Český les jedním z nejrozsáhlejších území s útlumem hospodářských aktivit, s nastupující přírodní sukcesí na velkých plochách, ale zároveň i územím, o kterém bylo mezi odbornou veřejností velmi málo informací.

Po roce 1990 bylo území naštěstí opět zpřístupněno veřejnosti. Stejně jako celé česko-západoněmecké a česko-rakouské pohraničí bylo podrobeno rozsáhlému přírodovědnému výzkumu, který vedl v případě Šumavy a Podyjí velmi rychle k vyhlášení národního parku (1991) či v mnoha dalších případech k vyhlášení cenných maloplošných chráněných území nejrůznějších kategorií. Území Českého lesa se postupně nařizováními okresních úřadů v Domažlicích, Tachově i Chebu stalo největším přírodním parkem České republiky, nyní vyhlášená chráněná oblast (pouze v domažlické a tachovské části pohoří) je jakýmsi ukončením tohoto procesu.

Podloží Českého lesa je tvořeno velmi starými horninami okraje Českého masivu, zejména metamorfity a horninami blízkými žule, místy amfibolity. Zajímavým fenoménem okraje území směrem do vnitrozemí je

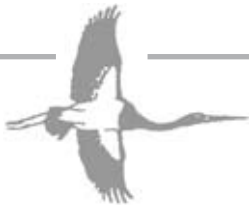
Interiér lesa v Přírodní rezervaci Ostrůvek

tzv. český křemenný val, velmi stará tektonická linie na rozhraní velkých regionálně-geologických jednotek.

Území je pramennou oblastí zdrojnic Mže a Radbuzy, prochází jím hlavní evropské rozvodí, takže poměrně značná část oblasti je odvodňována do přítoků Dunaje na území Německa. Právě vlhké prameništění polohy a mělká potoční údolí jsou vedle zbytků původních horských lesů asi nejceněnějšími biotopy chráněné oblasti. Na více místech se můžeme setkat s různými vitálními populacemi raka říčního, mihule potoční či škeble rybníčné, z obojživelníků nutno zmínit zejména skokana zeleného či krátkonohého, čolka obecného i horského. V hlubokých pohraničních lesích jsou rovněž ideální podmínky pro hnízdění četných druhů ptáků, stejně jako pro existenci rysa ostrovida, který si sem rozšiřuje svůj areál z nedaleké Šumavy. Z typických druhů místní flóry lze jmenovat

(dokončení na straně 8)

Chráněná krajinná oblast Český les

(pokračování ze strany 7)

alespoň kaprad' rozloženou, biku chlupatou, áron plamatý či kyčelnici devítilistou.

Možná nejcennější lokalitou z hlediska lesnického je Národní přírodní rezervace Čerchovské hvozdy. Jedná se o komplex přirozených horských bučin a suťových lesů na severovýchodních svazích zdejší nejvyšší hory na ploše více jak 320 ha. Z dalších maloplošných chráněných území je nutno jmenovat alespoň přírodní rezervace Starý Hirštejn, Pleš či Malý Zvon v domažlické části CHKO nebo Národní přírodní památku Na požárech v části tachovské, rozsáhlé přeshraniční rašeliniště vyhlášené zejména k ochraně populace tetřívka obecného.

Český les je zatím málo známým pohorím, ať už pro odbornou nebo laickou veřejnost. Je však jen otázkou krátkého času, kdy si ho návštěvníci najdou a oblíbí. Vedle zachovalých lesních porostů, mělkých údolí, opuštěných vesnic se spoustou krásné rozptýlené zeleně, stojí za návštěvu i některá sídla na okraji CHKO s četnými příklady zachovalé venkovské architektury. - kk -

Celní potok v CHKO Český les

Z DRUHÉHO BŘEHU

Konference v Národním parku Thayatal

Ve dnech 1. - 3. září 2005 hostil rakouský Hardegg účastníky konference držitelů Evropského diplomu Rady Evropy. Konference probíhala pod patronátem Rady Evropy se sídlem ve Štrasburku, jejími pořadateli pak byli naši kolegové ze Správy Národního parku Thayatal.

PŘIPRAVILI JSME PRO VÁS

Prosinec

31. 12. sobota – Silvestrovská vycházka do Podyjí

Vedoucí: Martin Kouřil - Správa NP Podyjí

Sraz: 13.00 u budovy NS Čížov

Trasa: Čížov a jeho okolí (trasa bude zvolena podle sněhových podmínek)

Zaměření: rozloučení s rokem 2005 v zimní přírodě

Nutné s sebou: cestovní pas, dobrá obuv

Poznámka: vycházka bude výhradně na území České republiky, hraniční přechod Čížov – Hardegg nebude letos na Silvestra otevřen

Kromě zástupců tří českých držitelů Rady Evropy (Národní park Podyjí, Chráněná krajinná oblast Bílé Karpaty a Národní přírodní rezervace Karlštejn) se konference zúčastnilo i dalších více jak 70 odborníků z dalších oceněných chráněných území z celé Evropy. Přítomni byli i někteří politici (především z Dolnorakouské vlády či přímo z Rady Evropy), neboť konference byla především slavnostní. Byla totiž uspořádána ke 40. výročí udělení této prestižní ceny, která je propůjčována územím, která nejen, že splňují předpoklady určité kvality přírodního prostředí, ale jejichž správa zároveň jsou schopny poskytnout svěřenému území kvalitní péči v souladu s přísně stanovenými kritérii na evropské úrovni.

Milou povinností Správy Národního parku Podyjí bylo v pátek 2. září přivítat účastníky konference i na českém území, a to i přesto, že jednacími jazyky setkání byly pouze angličtina a francouzština. Více jak 70 lidí bylo rozděleno do 3 menších skupinek a ty pak byly provedeny českými partii národního parku mezi Hardeggem, Čížovem a Vranovem a seznámeny nejen s jeho přírodními krásami,

ale i problematikou lesnictví, zemědělství, vodního hospodářství či turistického využívání národního parku. Po více jak čtyřhodinovém putování přírodou byl potom program na české straně ukončen slavnostním večerem na Státním zámku ve Vranově nad Dyjí.

Celá konference byla užitečným setkáním pracovníků správ zvláště chráněných území z celé Evropy. Lidé, kteří se jí zúčastnili, si i přes vzdálenostní a jazykové bariéry mohli vyměnit spoustu užitečných poznatků, které jsou pro péči o chráněná území společné a je lhostejno, zda tuto péči provádíte na Balkáně či britských ostrovech. - kk -

Podyjské listí – Zpravodaj Správy Národního parku Podyjí, ročník 6., č. 3/2005 ° **Vydává:** Správa Národního parku Podyjí, Na Vyhliďce 5, 669 01 Znojmo ° **Redakce:** Jan Kos ° **Spolupráce:** Martin Kouřil, Václav Křivan, Zdeněk Musil, Robert Stejskal ° **Fotografie:** Václav Křivan, Zdeněk Musil, Robert Stejskal ° **Grafická úprava a sazba:** SCHNEIDER CZ graphic&design, s.r.o., e-mail: atelierfgt@volny.cz ° **Tisk:** Tiskárna Kuchařovice ° **Náklad:** 700 výtisků ° **Vyšlo:** listopad 2005 ° Vytiskováno na 100% recyklovaném papíru. Neprodejné

Canon

Canon CZ, s. r. o.
generální partner
národních parků České republiky